

manuel

HET gevecht VAN FIDELIO

Al sinds mijn 13e bezoek ik met grote regelmaat thuiswedstrijden van FC Twente. Allereerst natuurlijk in het Diekman Stadion, waar Epi Drost zo hartstochtelijk verliefd was op het spelletje dat hij in zijn eentje makkelijk 63 procent balbezit wist te scoren. Die geweldige jaren zeventig, waar we na afloop van de wedstrijden stevast een uurtje achter de ME aan renden om zo ook zelf een beetje aan de conditie te werken.

Het Diekman met zijn fantastische sintelbaan waardoor we vanuit vak P stevast de indruk kregen dat we naar een uitwedstrijd aan het kijken waren. Waar alleen de kleedkamers enigszins overdekt waren zodat we doorweekt tot op het bot in het boemeltje terug naar Goor tussen de hoestbuien door uit volle borst zongen dat we toch echt eenmaal de kampioenen zouden zijn.

En nu zit ik al weer enige jaren hoog en droog in de Grolsch Veste dat samen met de Kuip in Rotterdam gerekend mag worden tot de mooiste stadions van Nederland. Soms zit ik daar om namens de website Twentesport de wedstrijd te analyseren, maar daar ben ik eerlijk gezegd niet voor in de wieg gelegd. Ik ben er veel te veel supporter voor. Ook al leek het helemaal nergens naar en was alleen de aftrap redelijk verzorgd; zolang de drie punten maar in Enschede blijven heb ik een fantastische wedstrijd gezien.

De liefde voor het voetbal heb ik van mijn vader die jarenlang scheidsrechter betaald voetbal is geweest. Hij was het die de beroemde penalty van Johan Cruyff en Jesper Olsen goedkeurde en die anekdote heeft me er op menig doodbloedende verjaardagsvisite doorheen geslept.

Niet alle ontwikkelingen in de moderne voetballerij stemmen tot vreugd. Zo is de irritante gewoonte om na een gescoord doelpunt het gejuich te overstemmen met een ingestart stuk muziek totaal niet aan mij besteed. Vooral ook omdat die muziek alleen klinkt als de thuisploeg heeft gescoord. Laat bij iedere door de tegenpartij gemaakte goal een klein stukje van de Toppers horen en we zijn binnen een week van die hele ellende verlost. Of zet de uit Enschede afkomstige onemantrashband Ottoboy in een skybox die iedere goal levend zal begeleiden. Ik beloof u dat het doelpunten zal regenen. En laten we wel wezen: Het benepen nationalisme dat ons land nu dreigt te overspoelen kan het beste worden bestreden met onvervalst regionalisme. Een Nederlander worden? Dat kan ik niet. Ik ben namelijk al Tukker. En ik geloof niet in dubbele paspoorten.

ANDRÉ MANUEL

Zeven jaar na de première regisseert Monique Wagemakers opnieuw Beethovens Fidelio bij de Nationale Reisopera. Een reprise met andere accenten. „Het gaat voor mij nog meer over persoonlijke strijd.”

DOOR INGRID BOSMAN
FOTO GEORGE NUSMEIJER

FIDELIO

is de enige opera die Ludwig van Beethoven (1770-1827) schreef. Het werk dat in 1813 in Wenen in première ging was de derde versie, nadat de eerste flopte en een bewerking vervolgens niet naar de zin van Beethoven werd uitgevoerd, waarop hij de partituur terugtrok. Aan de basis van het origineel stond het toneelstuk 'Leonore, of de echtelijke liefde' van Jean Nicolas Bouilly, dat bol stond van de maatschappijkritiek. Het verhaal was gebaseerd op een waar gebeurd voorval ten tijde van de Franse revolutie.

Beethoven verplaatste de handeling naar een staatsgevangenis in het zuiden van Spanje, waar edelman Don Florestan gevangen wordt gehouden door gouverneur Don Pizarro, wiens gezag hij heeft getart. Om Florestan te bevrijden geeft zijn echtgenote Leonore zich uit als man, en onder de naam Fidelio weet zij als knecht het vertrouwen te winnen van hoofdscipper Rocco.

Na het succes van 2002 gaat de Nationale Reisopera nu opnieuw met deze productie op tournee, met een volledig nieuwe cast.

Groot en glanzend, maar vooral onneembaar zien ze eruit. Twee massieve metalen wanden die gevangenisdeuren verbeelden, maar ook de poort naar een betere wereld. Ze komen op het podium van de grote zaal in het Nationaal Muziekkwartier veel beter tot hun recht dan in de oude Twentse Schouwburg, stelt Monique Wagemakers vast. Hier kan letterlijk worden uitgepakt.

De nieuwe zaal is een groot verschil met de eerste keer dat ze Fidelio in Enschede onder handen had, maar niet het belangrijkste. „Ik hoef ook niet per se iets heel anders te doen. Maar dat wordt het vanzelf doordat je met andere mensen werkt. Je kijkt opnieuw naar de karakters van de rollen en naar wat de zangers meebrengen.” Zo is gevangengevangener Rocco alleen al door de verschijning van de Amerikaanse bas James Creswell een ander personage. „De vorige zanger had een corpulenter postuur. Hij was een gemakzuchtige, tweeslachtige Rocco. Het blijft natuurlijk een dubieuze figuur, maar behalve slanker is hij nu ook gesleper.”

Ook op de bok in de orkestbak staat een andere persoonlijkheid. De vorige keer was de muzikale leiding in handen van dirigent Jaap van Zweden, die met Fidelio zijn opera-debuut maakte. „Jaaa, dat was geweldig!” reageert Wagemakers. „Zo gedreven als hij was, heel spannend. Patrick Davin is een andere man en een andere dirigent, maar ook erg goed. Heel precies, heel gedetailleerd. Je hebt elkaar nodig, en dan is het heel tof als je als regisseur een dirigent treft die graag theater maakt.”

Wat in dit geval ook hielp is dat Wagemakers haar regieconcepten altijd tot in detail vastlegt. Ze hoefde het resultaat van dat eerdere puzzelwerk nu alleen maar uit haar computer te halen. Maar de Monique Wagemakers die dat deed is evenmin dezelfde als destijds. „Ik ben zelf wel zeven jaar verder.” Ze is onafhankelijker geworden, zegt ze. „Als mens en als regis-

seur. Ik weet dat ik wat kan. Ik weet ook dat ik veel niet kan, en dat ik daarvoor anderen nodig heb. Wat ik vooral weet is dat het goed is om te zijn wie je bent.”

Die zeven jaar erbij kunnen tot andere inzichten leiden, heeft ze gemerkt. Ze ziet de strijd van de heldhaftige Leonore om haar echtgenoot Florestan uit diens politieke gevangenschap te bevrijden, nu veel meer als een individueel gevecht. „Natuurlijk is het universele van het verhaal, over vrijheid en vrede en hoe ver de mensheid daarvan nog is verwijderd, nog steeds belangrijk. Maar het gaat voor mij nu nog meer over persoonlijke strijd. Leonore moet gewoon haar eigen angsten overwinnen. En de vraag is: hoe doe je dat? Hoe vind je in barre tijden de kracht om door te gaan?” Een antwoord is er alleen achteraf. „Ik vraag me vaak af hoe ik zelf zou reageren. Of ik bij een vliegcrash medemensen ga redden of heel hard zou weglopen. Je wilt graag denken dat je zelf ook een held bent, maar je weet het pas op het moment dat de vijand zich aandient.”

Leonore handelt ook niet uit eigenbelang, benadrukt Wagemakers. „Ze wil niet alleen haar man bevrijden. Het gaat om iets veel groters. De strijd tegen onderdrukking en tirannie. Ze wil ieder mens redden. *Wer du auch seist, ich werd dich retten.*” In de regie

**‘BEETHOVEN
ZAT DOOR ZIJN
TOENEMENDE
DOOFHEID ALS
‘T WARE IN
ZIJN EIGEN CEL’**

Monique Wagemakers

van Wagemakers is het resultaat van die universele vrijheidsstrijd niet eenduidig. De opera gaat weliswaar van donker naar licht, van geslotenheid naar openheid, maar dat is niet per se hoopgevend. „Je kunt ook denken: dat licht aan het eind bestaat helemaal niet. Is de finale een utopie? Het stuk houdt in feite op. De herenigde Florestan en Leonore zingen hun duet, maar wat dan? Dat zien we niet, dat horen we niet.”

Bij de lofzang op de echtelijke liefde die in het slotduet van Florestan en Leonore vaak wordt gehoord, heeft Wagemakers veel aan de componist moeten denken. „Beethoven was een eenzame, depressieve man. Hij heeft drie keer een vrouw vergeefs ten huwelijk gevraagd. Door zijn toenemende doofheid zat hij als het ware in zijn eigen cel. Gered worden door een vrouw, die daarvoor door roeien en ruiten gaat zoals Leonore, dat moet voor hem ook een droomwens zijn geweest.”

Tegelijk is die liefde in Fidelio ook weer veel groter dan die tussen man en vrouw. Wagemakers: „Daar komen het politieke en menselijke samen. Om die reden past Leonore ook geen gelukzaligheid, zoals Lisa Livingstone haar die aanvankelijk meegaf. Het moest veel heroïscher, veel strakker. Ik heb Lisa - een fantastische zangeres overigens - voorgehouden dat dit veel verder reikt dan persoonlijk geluk. En als het zo weids en groot is, dan lach je niet meer van: wat ben ik blij dat ik mijn man terug heb. Zo is over elke hand, elke blik, elke uitdrukking nagedacht. Dat maakt het verschil.”

WAAR TE ZIEN

Fidelio

Door de Nationale Reisopera met Het Gelders Orkest onder leiding van Patrick Davin. Regie: Monique Wagemakers. Met: Lisa Livingstone als Leonore, Peter Wedd als Florestan, Roland Wood als Don Fernando en Almas Svilpa als Don Pizarro. Zaterdag 28 maart, Nationaal Muziekkwartier Enschede, 20.00 uur.